

რეი ბრედბერი

ბაბუანვერას ღვინო

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

2010

“DANDELION WINE” Ray Bradbury

„ბაბუნჯერას ღვინო“ რეი ბრედბერი

მთარგმნელი: თამარ რეკვ-კოტრიკაძე

რედაქტორი: ანდრო ბუაჩიძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: ქეთევან ღონდაძე

Copyright © 1946, 1947, 1950, 1952, 1953,

1954, 1955, 1957 by Ray Bradbury.

Copyright © 1956, 1957 by The Curtis Publishing Company.

საავტორო უფლება თარგმანზე

© 2010 ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ISBN 978-9941-18-017-0

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა
ქაქუცა ჩოლოყაშვილის 3/5, თბილისი, 0162, საქართველო

ILIA STATE UNIVERSITY PRESS

3/5 Cholokashvili Ave, Tbilisi, 0162, Georgia

რეი ბრედბერის „ბაბუაწვერას ღვინო“ — ხელახლა აღმოჩენილი ამერიკა

თავისი ვრცელი მოთხრობა — თუ მცირე რომანი — „ბაბუაწვერას ღვინო“ ამერიკელმა მწერალმა რეი ბრედბერიმ 1957 წელს გამოაქვეყნა. ეს ავტორი, უპირველეს ყოვლისა, სამეცნიერო ფანტასტიკის ბრწყინვალე ნიმუშებითაა ცნობილი, თუმცა, ვინც კარგად იცნობს ბრედბერის შემოქმედებას, დამეთანხმება, რომ ფანტასტიკის ჟანრული ელემენტები მისთვის მხოლოდ სათქმელის უკეთ გამოხატვის საშუალებაა, *ერთ-ერთი* საშუალება.

ამის საუკეთესო დასტურია ამ ავტორის არაერთი ეგრეთ წოდებული „რეალისტური“ მოთხრობა და, პირველ რიგში, სწორედ „ბაბუაწვერას ღვინო“: ის არც კოსმოსურ მოგზაურობებზე გვიამბობს, როგორც დაუვინყარი „მარსის ქრონიკა“ (თუმცა ეს ნაწარმოებიც, ჩემი აზრით, უფრო ფილოსოფიურია, ვიდრე ფანტასტიკური), არც ანტიუტოპიაა, როგორც შემზარავი „451 გრადუსი ფარენჰაიტით“. ეს წიგნი 12 წლის ილინოისელი ბიჭის დაგლას სპოლდინგის გაფხულია, თავიდან ბოლომდე, დღითიდღე მოთხრობილი.

და მაინც, ბრედბერის შემთხვევაში, ჟანრულ-სტილისტური დეფინიციისათვის სრულიად არასაკმარისია იმის მტკიცება, თითქოს „ბაბუაწვერას ღვინო“ მხოლოდ იმიტომაა რეალისტური პროზაული ნაწარმოები, რომ მასში, *ერთი შეხედვით*, არაფერი ფანტასტიკურ-ზღაპრული არ ხდება. შესაძლოა, ეს ნაწარმოები სწორედაც რეალურსა და ფანტასტიკურს შორის ზღვრის წასაშლელად იყოს დანერგილი — სხვა თუ არაფერი, მისი კითხვისას ჩვეულებრივი, ყოველდღიური მოვლენებიც კი

ჭადოსნურ ხიბლსა და იდუმალებას იძენს. პერსონაჟებისა და თავად ავტორის მიერ სამყაროს ხედვა გარკვეულწილად სიურეალისტურიცაა: აქ რეალობის მიღმა ყოველ ნაბიჯზე სხვა, მიღმიერი სინამდვილე გამოსჭვივის. დაგლასსა და მის ძმასთან, ტომთან ერთად სიცოცხლე არა მხოლოდ ბავშვურად გვიხარია, არამედ გვიყვარს კიდევ, გვიყვარს მისი როგორც ნათელი, ისე ბნელი მხარეები: არა მხოლოდ მოზუზუნე ყვავილებიანი მდელო და გრილი ჭალა, არა მხოლოდ მზის გულზე მთვლემარე პატარა ქალაქი — მანსარდებიან-აივნებიანი „ერთსართულიანი ამერიკის“ მთელი ეს სილაღე და სიმშვიდე, — არამედ ის ბნელი ხევიც, დღე-ღამის ნებისმიერ დროს ათას საფრთხეს რომ იტევს და ულმობელი *Memento mori*-ვით რომ სერავს ქალაქის სიმყუდროვეს.

„მაფხულის ბიჭები, ფეხმარდად მრბოლელნი!“ — ამ შეძახილს დაადევნებს ავტორი ბავშვების უსწრაფესად ჩამოქროლილ და წამში გაუჩინარებულ გუნდს. დინამიურობითა და სიცოცხლის ხალისით დამუხტული რიტმი, რომელიც ძალაუნებურად მკითხველზეც გადადის, ისევეა დამახასიათებელი ბრედბერის მთელი შემოქმედებისათვის, როგორც პოეტური მეტაფორებით გამდიდრებული სტილი, რომელზეც თითქმის ყველა კრიტიკოსი ამახვილებს ყურადღებას. ორივე ეს ნიშანი მთელი შესაძლო სისრულით იჩენს თავს „ბაბუაწვერას ღვინოში“.

აი, როგორ აღწერს ავტორი ბუნებისა და ცივილიზაციის მარად ჭიდილს: „ბალახისა და ყვავილების თვალუწვდენი ზღვის ლივლივა ზედაპირი წელიწადის დროთა ცვალებადობასთან ერთად შორი მინდვრებიდან აგორებულ ტალღებად აწყდებოდა ქალაქს. ღამლამობით ვერანი მიდამო და ხასხა-

სა მდელიო ჩაიდღრებოდა ხოლმე ხევში, როგორც მდინარის კალაპოტში, მიუყვებოდა მას, თან მიჰქონდა ბალახისა და წყლის სუნი და საბოლოოდ ტბორავდა ქუჩებს. ქალაქს ყველანაირი სიცოცხლის ნიშანწყალს ართმევდა და მიწასთან ასწორებდა. და ყოველ დილით აღმოჩნდებოდა, რომ ხევი კიდევ ერთ სოლად შეჭრილა ქალაქის სხეულში, გარაჟებს ჩაყლაპვით ემუქრებოდა, ზვირთებზე მოტივტივე ნავებივით ნთქავდა წვიმისა და, მაშასადამე, ჟანგისათვის მსხვერპლად შეწირულ ძველ მითოვებულ ავტომანქანებს“. ეს სტრიქონები ავტორს ჭეშმარიტ პოეტად წარმოგვიჩენს — პოეტად, რომელიც მთელი სიცოცხლის მანძილზე პროზას წერს.

ამასთანავე, ძალზე მკაფიოდ იკვეთება პროვინციული ცხოვრების ისეთი ხედვა, რომელშიც უშეცდომოდ ამოვიცნობთ „მარსის ქრონიკის“ ავტორს: ის არასოდეს გვავიწყებს თავისი ფილოსოფიის უმთავრეს იდეას: იმას, რომ თითოეული საგანი თუ არსება უსასრულო კოსმიური მთლიანის ნაწილია, მის სუნთქვასა და მაჯისცემაშია ჩართული: „...უკვე, მართლაც, ღამდებოდა ამ პატარა ქუჩაზე, პატარა ქალაქში, დიდ შტატში, უზარმაზარ კონტინენტზე, პლანეტა დედამიწაზე, რომელიც უსასრულო კოსმიურ სივრცეში არარასკენ, ან იქნებ, რაღაც მიზნისაკენ მიექანებოდა, და ტომიც ამ უსასრულო ვარდნის ყოველ კილომეტრს შეიგრძნობდა. ის შემოსასვლელი კარის მინაში გაჰყურებდა ამ მქროლავ სიბნელეს, უცოდველი იერით თავს რომ იკატუნებდა, აქაოდა უძრავად ვარო. თვალებს თუ მოხუჭავდი და წამოწვებოდი, მაშინდა გრძნობდი შენი საწოლის ქვეშ სამყაროს ტრიალს...“

სამყაროს პოეტურ და ფანტასტიკურ ხედვასთან ერთად ბრედბერი მესამე, არანაკლებ მნიშვნელოვანი ელემენტის

მეშვეობით ქმნის საკუთარ განუმეორებელ *მიტოსს*. ეს მესამე ელემენტი ავტობიოგრაფიულობაა, რომელიც მხოლოდ იმით როდი გამოიხატება, რომ წიგნის მთავარ პერსონაჟს ავტორის მეორე სახელი ჰქვია, არც იმით, რომ აქ აღწერილი გრინთაუნი — მწვანე ქალაქი — ავტორის მშობლიური უოკიგანის ტყუპისცალია. პერსონაჟის შინაგანი ცხოვრება, მისი გრძნობები ისეთი ფსიქოლოგიური სიზუსტითაა აღწერილი, რომ ცხადზე ცხადია: ავტორი საკუთარი სიყმაწვილის განცდებს გვიამბობს. თუ რაოდენ ეძვირფასება მას ეს განცდები, ამაზე ის ფაქტი მოწმობს, რომ ზუსტად ნახევარი საუკუნის შემდგომ, 2007 წელს, ბრედბერი კვლავ დაუბრუნდა გრინთაუნს და გამოსცა „ბაბუაწვერას ღვინის“ გაგრძელება, წიგნი სახელწოდებით „მშვიდობით, ბაფხულო“ („Farewell, Summer“), რომლის მოქმედებაც მომდევნო წლის ბაფხულის მიწურულს ხდება.

აქვე უნდა შეინიშნოს, რომ ავტობიოგრაფიულობა ამ შემთხვევაში დოკუმენტაურობას არ ნიშნავს, რადგან შეუძლებელია, ერთმა ბაფხულმა ამდენი მნიშვნელოვანი და არაორდინალური მოვლენა დაითიოს. თუმცა ტექსტში პირდაპირ არის დასახელებული თარიღი, 1928 წელი, მაინც გვექმნება შთაბეჭდილება, თითქოს აქ კონცენტრირებული, შემჭიდროვებული სახითაა თავმოყრილი რამდენიმე წლის ამბები, ყოველი წუთი უძვირფასესი შინაარსითაა გაჯერებული, ყოველივე უმნიშვნელო — უკუგდებული. ემპირიული რეალობის სწორედ ამგვარ კონცენტრირებაში მდგომარეობს მიტოსის არსი.

მთავარ პერსონაჟსა და ავტორს შორის, ერთი შეხედვით, შეუსაბამობას ქმნის შემდეგი მომენტი: ბრედბერი არაერთხელ აღნიშნავს, რომ მის ცხოვრებაში იმთავითვე უდიდეს როლს თამაშობდა ლიტერატურა, მისი სიყმაწვილე წიგნების

სამყაროში მიმდინარეობდა. თვითონ ცხრა წლის ასაკიდან დაიწყო წერა. აი, რას ამბობს ის ერთ-ერთ ინტერვიუში: „წიულ ვერნი მამაჩემი იყო. ჰერბერტ უელსი — ჩემი ბრძენი ბიძა. ჩვენი სახლის სხვენში ბინადრობდა ჩემი ღამურისფრთიანი ბიძაშვილი ედგარ ალან პო. ალბათ, ზედმეტიც კია იმის თქმა, რომ დედად „ფრანკენშტეინის“ ავტორი მერი უოლსტონკრაფტ შელი მიმაჩნდა“. ასეთი შთამბეჭდავი სურათის საწინააღმდეგოდ, „ბაბუაწვერას ღვინოში“ წიგნი საერთოდ არ არის ნახსენები, ბავშვები სრულიად ჩვეულებრივ (თუმცა დარბაისლურად პატრიარქალურ) ოჯახში, ჩვეულებრივი ნათესავების, პაპა-ბებიას, ბიძებისა და დეიდების გარემოცვაში იზრდებიან, დიდიდან დაღამებამდე დაქრიან და დაძვრებიან და, როგორც ჩანს, საკითხავს სათოფებეც არ ეკარებიან. ერთ მშვენიერ დღეს მაღაზიის ვიტრინაში გამოფენილ წიგნებს, კალმებსა და რვეულებს „სხვა სამყაროდან მოვლენილ საგნებად“ და ზაფხულის დასასრულის უტყუარ ნიშნებად აღიქვამენ. ზაფხული ის დროა, როდესაც არაფერი იცი, არაფერზე ფიქრობ, უბრალოდ ცხოვრობ, აგროვებ შთაბეჭდილებებს, რათა შემდგომში გაიხსენო და გააცნობიერო. და მაინც, ნაწარმოების ერთ-ერთი ცენტრალური მომენტი ავტორს მის პატარა ორეულთან აკავშირებს: ესაა საგანგებო, „ნიკელისყდიანი ყვითელი ბლოკნოტი“, რომელშიც დაგლასი ყველა ფასეულ მოვლენას იწერს და მათთან დაკავშირებულ შთაბეჭდილებებსაც აღწერს, რითაც ერთდროულად მწერლადაც გვევლინება და ფილოსოფოსადაც.

ზაფხული, საბოლოოდ, წიგნის მთავარ სიმბოლოდ გვევლინება: ის თავად ბავშვობაა — ის ედემის ბაღი, სადაც პიროვ-

ნება ლალად და უდარდელად მნიფდება მომავალი ცხოვრებისათვის მზადებაში.

ამ გზისათვის აუცილებელ ბიძგად უნდა ჩავთვალოთ მომენტი, როდესაც მამასთან და ძმასთან ერთად ტყეში სეირნობისას დაგლასს თითქოს თვალეები აეხილება და *პირველად გააცნობიერებს, რომ ცოცხალია*. ბიჭი გაოცებულია იმით, რომ ეს აქამდე არასოდეს შეუნიშნავს. ეპიზოდი, როდესაც სამივენი ტყის მწვანე ჩრდილში დადიან და კენკრას აგროვებენ, ძალზე ნატიფი ფსოქოლოგიური ნიუანსებითაა გადმოცემული: მამა საკუთარი ფანტაზიებით ართობს ბიჭებს, ცდილობს, მათი ყურადღება ბუნების დიდ და მცირე საოცრებებზე შეაჩეროს; ათი წლის ტომი მამას ყველაფერში ეთანხმება, მოვლენებს მისი თვალეებით უყურებს, მასზე ორი წლით უფროსი დაგლასი კი, რომელშიც უკვე პიროვნება იღვიძებს, მათ ერთსულოვნებას ვერ იზიარებს. მას უკვე საკუთარი ხედვა აქვს, თანაც დღეს ის მარტოა რალაც დიდის და მნიშვნელოვანის მოახლოვების მოლოდინში:

„დაგლასი გაყუჩდა და მიაყურადა.

პო, რალაც უნდა მოხდეს, გაიფიქრა, ნამდვილად ვიცი!

— აქ გვიმრაა, — ვედროს ჟღარუნით გვერდზე ჩაუარა მამამ, — გრძობთ ამას? — მიწას დაჰკრა ფეხი, — აქ მილიონი წლის მანძილზე ნაგროვები ნეშომპალაა. წარმოიდგინეთ, რამდენ ფოთოლცვენას უნდა ჩაეგლო, ვიდრე ეს პოხიერი ნიდაღი მომზადდებოდა!

— აუ, ინდიელივით დავდივარ, — თქვა ტომმა, — რბილად და უხმოდ.

დაგლასმაც მოსინჯა, მაგრამ ვერ იგრძნო მიწის სირბილე. გაფაციცებული, არემარეს ყურს უგდებდა. ალყაში ვართ!

გაიფიქრა. აი, ახლა უნდა მოხდეს! ნეტავ რა? ბიჭი გაიტრუნა. გამოდი, სადაცა ხარ, ვინცა ხარ! დაიყვირა უხმოდ.“

ვიდრე დაგლასი გარინდულია და გაფაციცებით ელის ამ გამოუცნობის მობრძანებას, მამა და ტომი კი გამუდმებით ხელს უშლიან ყურადღების კონცენტრირებაში, გამოუცნობი არ მოდის. მაგრამ, აი, ტომთან ხმაურიანი, აქოშინებული ჭიდაობის წუთებში დაგლასს ერთბაშად ტალღასავით გადაეგლება თავზე ის, რასაც მთელი დღე ელოდა: *მე ცოცხალი ვარ*. ამ, ერთი შეხედვით, გულუბრყვილო აღმოჩენით, რაც სინამდვილეში საკუთარი თავის პოვნას ნიშნავს, დაგლასი აღმოაჩენს მთელ სამყაროს, რომელმაც ახლა „თვალეების მომრგვალებული მინის გასწრივ ჩაუქროლა ჯადოსნურ სფეროში მოციმციმე გამოსახულებასავით“. დაგლასის შეგრძნებები იღვიძებს, მისთვის ბალახი ჩურჩულს იწყებს, ქარი — ოხვრას, „ყვავილები თურმე მზეები ყოფილან, თუ ზეცის მოელვარე ნაგლეჯები, ვიდაცის ხელს უხვად რომ მიმოედანტა ტყის მდელოზე“.

სწორედ ამ დღეს იწყებს დაგლასი ყვითელ ბლოკნოტში მოვლენებისა და მათთან დაკავშირებული განცდების აღნუსხვას. ბლოკნოტს ორ ნაწილად ჰყოფს, პირველს ასათაურებს „რიტუალები და ცერემონიები“ („Rites and Ceremonies“), ხოლო მეორეს — „აღმოჩენები და გამოცხადებანი“ („Discoveries and Revelations“). პირველში ზაფხულის ყოველწლიურად გამეორებული აუცილებელი ატრიბუტებია ჩამოთვლილი: ვერანდაზე საქანელას ჩამოკიდება, ბალახზე შიშველი ფეხებით პირველი გარბენა, სპორტული ფეხსაცმლის ყიდვა, პირველი კოლოს ნაკბენი... ყველაზე მნიშვნელოვანი რიტუალი კი ოჯა-